

Pred nama je jedna, u svakom slučaju, zanimljiva antologija historijskih narodnih predanja, koja privlači pažnju kako zbog autorove koncepcije tako i izborom prikazane građe. U nizu sličnih izdanja ona predstavlja nesumnjivu novinu. Posebna joj se vrijednost ogleda u činjenici što je njen autor, G. Burde-Schneidewind poznata po svojim nastojanjima oko sistematiziranja i klasifikacije narodnih predanja, posebno onih historijskog karaktera, tako da su na stranicama ove zbirke izražena i njena shvatanja o kojima je više puta referisala u stručnoj literaturi.

Zbirka *Historische Volkssagen zwischen Elbe und Niederrhein* predstavlja, u stvari, drugi svezak šire zamišljenog zbornika demokratske i revolucionarne narodne tradicije sadržane u predanjima, što ga pod naslovom »Deutsche Sagen demokratischen Charakters« objavljuje Institut für deutsche Volkskunde Njemačke akademije nauka u Berlinu (DDR). Dok je prvi svezak, kojemu je autor također bila G. Burde-Schneidewind, obratio više pažnje izradi što potpunijih komentara uz svaki objavljeni primjer, kao i istraživanju historijskih činjenica koje leže u osnovi narodne historijske tradicije, po riječima autora drugi svezak ima karakter dokumentacije, zbornika građe, sa željom da njime bude obuhvaćeno što više materijala i ustanovljenih primjera. U daljoj perspektivi i ovaj će svezak poslužiti kao baza budućem katalogu njemačkih narodnih predanja (razdio o historijskim predanjima obradit će stručnjaci iz Njemačke Demokratske Republike).

Definirajući pojam historijskih narodnih predanja već u samom uvodu, autor odmah napominje da ga ne prihvata u njegovom tradicionalnom smislu, tj. kao da su predanja priče o carevima i kraljevima, junacima, ratovima i katastrofama. Za nju su historijska narodna predanja »dugotrajnom usmenom tradicijom prenošena kazivanja o neobičnim događajima na jednom užem području, bilo to iz seoske ili gradske sredine, kao i pričanja o događajima vanregionalnog karaktera, koji su imali posebnog uticaja na pojedinca ili na jednu zajednicu«. Prema tome, među tako shvaćenim historijskim narodnim predanjima naći će se i kazivanja o događajima koji nisu imali uticaja na tok svjetske povijesti, ali koji su pojedinom kazivaču predstavljali neposrednu istoriju određenog vremena (na primjer, to su predanja o razbojnicima, podmetanjima požara, pljačkama, o uopšte asocijalnom ponašanju pojedinaca ili pojedinih grupa i sl.). Za G. Burde-Schneidewind predanja demokratskog karaktera pripadaju širokom kompleksu predanja kojima polove predstavlja odnos između »prestupa« i »kazne«, a kritika društva i društvenih odnosa sadržana u njima kriterij relevantan, kako za koncipiranje ove antologije, tako i za postavljanje klasifikatorskih principa za sistematizaciju historijskih narodnih predanja.

Osvrćući se na stil i brojčanu zastupljenost tekstova odabranih za zbirku, autor ističe izvjesnu neujednačenost prisutnog materijala, pošto mu izvore nalazi u kronikama, literarno obrađenim folklorističkim zabilježakama XIX stoljeća, te konačno u vjerodostojnim stenografskim zapisima našeg vreme-

na. Prateći, poput crvene niti, »kritički odnos narodnog predanja prema socijalnim odnosima«, G. Burde-Schneidewind posebno upozorava na činjenicu da pitanje naučnog i društvenog gledanja sakupljača igra nemalu ulogu u odnosu na materijal koji on zapisuje u narodu, podsjećajući čitaoca na folkloriste romantičarske škole prošlog vijeka, koji su se više interesovali za mitološke predstave vezane uz predanja nego za njihovu historijsku komponentu i društvenu uslovljenost. Ipak, ona izdvaja nekoliko njemačkih sakupljača i zapisivača njemačke usmene narodne tradicije (Wossidlo, Müllenhof, Deecke, Schell i posebno G. F. Meyers, čiji neobjavljeni tekstovi čine jezgro njene antologije).

Uvodu slijedi građa, raspoređena u nekoliko većih poglavlja koja sadrže predanja socijalnih područja sela, grada i mukotrpnog vojničkog života. Tako postavljena okvirna poglavlja koja su po mom shvatanju nešto preglednija i suviše pojednostavljena, jer su predanja u njima ponekad nasilno stavljena pod taj zajednički nazivnik — dijele se na podgrupe, što ih sačinjavaju predanja o tlakama i davanjima (br. 1—6), o okrutnim vlastelinima (7—107), o gramzivosti, prevarama i zločinstvima (108—136), o svećenicima kao vlasteli (137—146), o seljacima-gazdama (147—178), o otporima i ustancima naroda (179—257), o građanima i plemićima (258—287), o njihovoj nepravednosti, pohlepi i okrutnosti (288—313). Na kraju se publikuje desetak predanja o tegobama vojničkog života, tako da zbirka prezentira čitaocu ukupno 330 historijskih predanja, sakupljenih na području između rijeke Elbe i donjeg toka Rajne.

Na kraju knjige, pod skromnim naslovom »Dodatak« smješten je prateći naučni aparat, koji olakšava stručni pristup tekstovima i donosi neophodne podatke. Uz popis upotrebene literature i skraćenica, nalazi se registar mjesta, ličnosti, pojmova, motiva i tema što se javljaju u zbirci obuhvaćenim predanjima. Posebnu pažnju privlače stručne, s mnogo akribije pisane napomene uz tekstove, koje potvrđuju autorovu ozbiljnost, visok naučni nivo i erudiciju.

Interes jugoslavenskog čitaoca, posebno stručnjaka, treba na prvom mjestu da potakne činjenica da kod nas, još uvijek, ne postoji antologijski izbor narodne historijske tradicije, i pored obilja građe zabilježene i još uvijek živo prisutne u našoj narodnoj tradiciji. Taj zadatak svakako stoji pred našom folkloristikom, ali mi se čini da ne bi trebalo slijediti koncepciju G. Burde-Schneidewind i stvarati zbornik narodnih historijskih predanja prvenstveno »demokratskog karaktera«. Historijska prošlost naših zemalja bogata je, na žalost, mnogobrojnim događajima i pravim narodnim katastrofama, koje ostavljaju traga u narodnoj psihi, izukrššana je djelovanjem raznorodnih društveno-političkih i kulturnih uticaja, natopljena krvlju i patnjom, ali i slavom koja se ne zaboravlja. Ma koliko da nalazimo izvjesnih motiva koji su zajednički predanjima sjeverozapadne Njemačke i naših zemalja (primjera radi navodim motiv naopako potkovanih konja, mostove od koža koji povezuju pojedine tvrđave, zvona potonulih gradova, pričanja o zakopanom blagu i sl.), raznolikost i bogatstvo naših historijskih narodnih predanja odlikuje se jednom komponentom koju ne susrećemo u antologijskom izboru G. Burde-Schneidewind. To su naša predanja koja se sjećaju vremena državne samostalnosti i narodnih vladara, kazivanja o »svetim kra-

ljevima«, slavnoj vlasteli, razorenim dvorima, nekadašnjoj veličini selâ i gradova, zakopanim crkvama sa silnim blagor. Pod uticajem epskih raspoloženja bliskih psihologiji porobljenog čovjeka, društveni položaj naših naroda pod stranim okupatorima, Turcima, Mlečanima, Mađarima i mnogim drugim, uslovio je drugačije misli i sjećanja na minula vremena nego što je to prikazano u ovoj antologiji historijskih narodnih predanja sjeverozapadne Njemačke. Iako je koncepcija izdavača zbornika da njime prikaže samo nje-mačka predanja demokratskog karaktera, čini mi se da nam G. Burde-Schneidewind duguje odgovor na pitanje da li je kritika feudalnog društva, kakvu donosi njena antologija, jedino što je sadržano u historijskoj tradiciji nje-mačkog naroda. Ukoliko jeste — u šta je meni teško povjerovati — mi možemo s više ubjeđenja biti ponosni na svoju historijsku prošlost, u kojoj nalazimo potvrdu nacionalnom biću naših naroda.

Vlajko Palavestra

V. K. SOKOLOVA, RUSSKIE ISTORIČESKIE PREDANIJA, Akademija nauk SSSR, Institut ètnografii im. N. N. Mikluho-Maklaja, Izdatel'stvo Nauka, Moskva 1970, 288 str.

U monografiji *Ruske povijesne predaje* govori se o različitim etapama nastajanja i razvitka ruskih narodnih predaja. Posebna je pažnja posvećena značenju predaja. Potanje se kroz predaje govori o pogledima na svijet i socijalno-političkim prilikama narodnih masa u raznim epohama. Radi preglednosti knjiga je podijeljena na devet poglavlja: 1. Nastanak i rane vrste povijesnih predaja, 2. Predaje o borbama s vanjskim neprijateljima, 3. Predaje o Ivanu IV (Groznom) i Petru I (lik »pravednog« cara), 4. Predaje o Jermaku, 5. Predaje o Razinu i Pugačovu, 6. Ciklusi o razbojnicima (lik »plemenitog« razbojnika), 7. Predaje o zakopanom blagu i narodna vjerovanja o njemu, 8. Predaje i povijesno-pjesnički folklor, i 9. Stilske osobitosti povijesnih predaja i njihovi osnovni tipovi. U prilogu je data klasifikaciona shema onih predaja o kojima se govori u knjizi.

U *Uvodu* Sokolova informira o sadržaju i problemima koji se u radu obrađuju. Poslije definiranja povijesne predaje kao usmene prozne priče o značajnim događajima i licima iz prošlosti autorica naglašava: da su predaje uvijek privlačile pažnju svojim sadržajima, te su zapisivane prije od mnogih drugih folklornih vrsta, da su se formirale u vrijeme Kijevske Rusije, da su ih prepričavali već prvi ruski ljetopisci, za koje su (kao i kod drugih naroda) imali značenje važnih spomenika s pomoću kojih se određivala povijest kraja, da su koncem 18. stoljeća predaje, među njima i povijesne, objavljivane i u zapisima putnika, povijesno-topografskim opisima gubernija i kotareva, statističkim i etnografskim zbornicima, radovima lokalnih naučnih društava, putnim vodičima i u umjetničkim crticama, da su ih rado objavljivale i pojedine gubernijske novine, pa i druga periodična izdanja, da su se u predrevolucionarnim folklornim zbornicima pojedine povijesne predaje obično tiskale zajedno s drugim djelima usmene proze, da nema mnogo radova specijalno posvećenih predajama u ruskoj predrevolucionarnoj folkloristici, da su poslije revolucije i sakupljači i izučavatelji osobitu pažnju poklanjali predajama o borbi naroda s eksploatorima, posebno pjesmama i